

בוחרן בדידה

31.7.2016 , כ"ה תמוז תשע"ו

הנחיות:

- ענו על כל השאלות.
- משך הבוחרן: שעה וחצי.
- ללא חומר עזר. גם לא מחשבון.
- השאלות לא מסודרות בהכרח לפי רמת קושי- מומלץ להתחיל עם שאלות שאתם יודעים לפתור.
- ניקוד מקסמאלי: 110 נקודות

מבנה הבחינה:

- שלוש שאלות.
- שאלה מספר 1 מכילה 3 סעיפים.
- שאלות מספר 2+3 מכילות 2 סעיפים כל אחת.
- רוב הסעיפים הם סעיפי הוכחה (בפרט כמעט ואין מספרים בבוחרן).

המלצה: הסתכלו על כל השאלות והתחילו עם השאלות שאתם יודעים לענות. חלקו את זמנכם בתבונה!

בהצלחה!

1. נגדיר יחס R על $\mathbb{R} \times \mathbb{Z}$ כך: לכל $(r_1, m_1), (r_2, m_2) \in \mathbb{R} \times \mathbb{Z}$

$$(r_1, m_1) R (r_2, m_2) \iff [(r_1 \geq r_2) \wedge (m_1 \leq m_2)]$$

(א) (18 נק') הוכיחו כי יחס סדר.

פתרון: נוכיח כי R רפלקסיבי, אנטי סימטרי וטרנזיטיבי-

רפלקסיבי: יהא $(r, m) \in \mathbb{R} \times \mathbb{Z}$ צ"ל כי הוא מתייחס לעצמו. אכן $(r \geq r) \wedge (m \leq m)$ ולכן $(r, m) R (r, m)$

אנטי סימטרי: נניח $(r_1, m_1) R (r_2, m_2)$ וגם $(r_2, m_2) R (r_1, m_1)$ צ"ל $(r_1, m_1) = (r_2, m_2)$. אכן, מההנחות נסיק כי $(r_1 \geq r_2) \wedge (m_1 \leq m_2)$ וגם $(r_2 \geq r_1) \wedge (m_2 \leq m_1)$

בסידור אחר של הנתונים- $(r_1 \geq r_2) \wedge (r_2 \geq r_1)$ וגם $(m_1 \leq m_2) \wedge (m_2 \leq m_1)$ ולכן $r_1 = r_2$ וגם $m_1 = m_2$ ולכן $(r_1, m_1) = (r_2, m_2)$.

טרנזיטיביות: נניח $(r_1, m_1) R (r_2, m_2)$ וגם $(r_2, m_2) R (r_3, m_3)$ צ"ל $(r_1, m_1) R (r_3, m_3)$. אכן, מההנחות נסיק כי $(r_1 \geq r_2) \wedge (m_1 \leq m_2)$ וגם $(r_2 \geq r_3) \wedge (m_2 \leq m_3)$

בסידור אחר של הנתונים- $(r_1 \geq r_2) \wedge (r_2 \geq r_3)$ וגם $(m_1 \leq m_2) \wedge (m_2 \leq m_3)$ מטרנזיטיביות "קטן/גדול שווה" נקבל $(r_1 \geq r_3) \wedge (m_1 \leq m_3)$ מה שאומר $(r_1, m_1) R (r_3, m_3)$.

(ב) (10 נק') האם R הוא יחס סדר לינארי? אם כן, הוכיחו. אם לא, הפריכו באמצעות דוגמא.

פתרון: לא, למשל $(1, 2), (3, 4)$ לא מתייחסים זה לזה כי

- מתקיים כי $3 \not\geq 1$ ולכן $(1, 2) R (3, 4)$.
- מתקיים כי $2 \not\leq 4$ ולכן $(3, 4) R (1, 2)$.

(ג) (12 נק') נגדיר

$$B = \left\{ \left(1 - \frac{1}{n}, m \right) : n, m \in \mathbb{N} \right\}$$

תת קבוצה של $\mathbb{R} \times \mathbb{Z}$. מצאו $\sup(B), \inf(B)$ (שימו לב שאלו איברים ב $\mathbb{R} \times \mathbb{Z}$), אם הם קיימים. הסבירו את תשובתכם.

פתרון: חסם מלרע של B הוא זוג סדור $(r, k) \in \mathbb{R} \times \mathbb{Z}$ כך ש r גדול מכל $1 - \frac{1}{n}$ (לכל $n \in \mathbb{N}$) וגם k קטן מכל m (לכל $m \in \mathbb{N}$). למשל $(5, -2)$.

החסם התחתון של הקבוצה ($\inf(B)$) הוא הכי גדול, ביחס ל R , המקיים תכונה זאת. קל לראות ש $\inf(B) = (1, 1)$ הוא המקיים זאת.

חסם מלעיל של B הוא זוג סדור $(r, k) \in \mathbb{R} \times \mathbb{Z}$ כך ש r קטן מכל $1 - \frac{1}{n}$ (לכל $n \in \mathbb{N}$) וגם k גדול מכל m (לכל $m \in \mathbb{N}$).

לא קיים חסם מלעיל לקבוצה B (ובפרט לא $\sup(B)$) כיוון שאין מספר שלם k שגדול מכל מספר טבעי m .

2. תהא קבוצה A נגדיר את יחס השיוויון עליה להיות $I = \{(a, a) : a \in A\}$. עוד נגדיר את הקבוצה L להיות קבוצת כל יחסי השקילות על A . הוכיחו את הבאים:

(א) (17 נק') אזי מתקיים כי

$$I = \bigcap_{R \in L} R$$

פתרון: נשתמש בהכלה דו כיוונית.

($\subseteq$) לכל יחס שקילות $R \in L$ מתקיים כי R רפלקסיבי. בפרט $I \subseteq R$ ולכן $I \subseteq \bigcap_{R \in L} R$.

($\supseteq$) כיוון ש I גם הוא יחס שקילות על A אזי בפרט $I \in L$ ולכן $I \supseteq \bigcap_{R \in L} R$. ביחד נקבל שיוויון בין הקבוצות.

(ב) (23 נק') כעת נוסיף נתון כי ב- A קיימים לפחות 3 איברים. עוד נגדיר $L' = L \setminus \{I\}$. אזי מתקיים כי

$$I = \bigcap_{R \in L'} R$$

פתרון: נשתמש בהכלה דו כיוונית.

($\subseteq$) לכל יחס שקילות $R \in L$ מתקיים כי R רפלקסיבי. בפרט $I \subseteq R$ ולכן $I \subseteq \bigcap_{R \in L} R$.

($\supseteq$) נסמן $a_1, a_2, a_3 \in A$ איברים שונים (קיימים לפי הנתון). נגדיר את יחסי השקילות הבאים

$$R_1 = I \cup \{(a_1, a_2), (a_2, a_1)\}$$

$$R_2 = I \cup \{(a_2, a_3), (a_3, a_2)\}$$

אלו יחסי השקילות (בפרט $R_1, R_2 \in L'$). ב R_1 האיברים השונים היחידים המתייחסים זה לזה הם a_1, a_2 וב R_2 אלו a_2, a_3 . כעת, כיוון שאלו איברים שונים נקבל כי $R_1 \cap R_2 = I$ ולכן

$$I = R_1 \cap R_2 \supseteq \bigcap_{R \in L'} R$$

ביחד נקבל שיוויון בין הקבוצות.

3. תהא U קבוצה אוניברסלית. יהיה $m \in \mathbb{N}$ טבעי נתון ויהיו $A_1, \dots, A_m \subseteq U$ תתי קבוצות. נגדיר

$$\mathbb{X}_m = \{X_1 \cap X_2 \cap \dots \cap X_m \mid \forall 1 \leq i \leq m : (X_i = A_i) \vee (X_i = U \setminus A_i)\}$$

קבוצה $B \in \mathbb{X}_m$ נקראת קבוצה פונדמנטלית מסדר m (הערה: הקבוצה $\mathbb{X}_m$ מסומנת ב X מודגשת לשם נוחות השאלה בלבד).

(א) (10 נק') תהינה $B_1 \neq B_2 \in \mathbb{X}_m$ שתי קבוצות פונדמנטליות שונות מסדר m . הוכיחו כי

$$B_1 \cap B_2 = \emptyset$$

פתרון: נסמן

$$B_1 = X_1 \cap X_2 \cap \dots \cap X_m, \quad B_2 = Y_1 \cap Y_2 \cap \dots \cap Y_m$$

אם לכל $1 \leq i \leq m$ מתקיים כי $X_i = Y_i$ אזי $B_1 = B_2$ ונקבל סתירה לנתון. לכן בהכרח קיים i כך ש $X_i \neq Y_i$ ולכן

$$\{X_i, Y_i\} = \{A_i, U \setminus A_i\}$$

כלומר X_i שווה A_i ו Y_i שווה $U \setminus A_i$. או להיפך. ולכן $X_i \cap Y_i = \emptyset$ ולכן

$$B_1 \cap B_2 \subseteq X_i \cap Y_i = \emptyset$$

הקבוצה היחידה המוכללת בקבוצה ריקה זה הקבוצה הריקה בעצמה. אכן קיבלנו $B_1 \cap B_2 = \emptyset$.

(ב) (20 נק') הוכיחו כי

$$U = \bigcup_{B \in \mathbb{X}_m} B$$

לכל $m \in \mathbb{N}$ טבעי [הדרכה אפשרית - הוכיחו באינדוקציה] **פתרון:** בסיס האינדוקציה $m = 1$. תהא A_1 קבוצה בודדת ונגדיר $\mathbb{X}_1$ כמו בשאלה. נקבל כי

$$\mathbb{X}_1 = \{A_1, U \setminus A_1\}$$

ומתקיים כי

$$\bigcup_{B \in \mathbb{X}_m} B = A_1 \cup (U \setminus A_1) = U$$

. כעת נניח שהטענה נכונה עבור m טבעי מסוים ונוכיח את הטענה עבור $m+1$. צ"ל עבור $m+1$ קבוצות $A_1, \dots, A_m, A_{m+1}$ והגדרת $\mathbb{X}_{m+1}$ בשאלה מתקיים כי

$$U = \bigcup_{B \in \mathbb{X}_{m+1}} B$$

נחלק את $\mathbb{X}_{m+1}$ לשתי קבוצות כך

$$\mathbb{Y}_1 = \{X_1 \cap \dots \cap X_m \cap X_{m+1} \in \mathbb{X}_{m+1} : X_{m+1} = A_{m+1}\} = \{B \cap A_{m+1} \in \mathbb{X}_{m+1} : B \in \mathbb{X}_m\}$$

$$\mathbb{Y}_2 = \{X_1 \cap \dots \cap X_m \cap X_{m+1} \in \mathbb{X}_{m+1} : X_{m+1} = U \setminus A_{m+1}\} = \{B \cap (U \setminus A_{m+1}) \in \mathbb{X}_{m+1} : B \in \mathbb{X}_m\}$$

כלומר $\mathbb{Y}_1$ שווה לכל החיתוכים כך שהקבוצה האחרונה שנחתכת היא A_{m+1} ו $\mathbb{Y}_2$ שווה לכל החיתוכים כך שהקבוצה האחרונה שנחתכת היא $U \setminus A_{m+1}$. קל לראות כי

$$\mathbb{X}_{m+1} = \mathbb{Y}_1 \cup \mathbb{Y}_2, \mathbb{Y}_1 \cap \mathbb{Y}_2 = \emptyset$$

ולכן: לכל $B \in \mathbb{X}_m$ מתקיים

$$B \cap A_{m+1} \in \mathbb{Y}_1, B \cap (U \setminus A_{m+1}) \in \mathbb{Y}_2$$

ואלו כל הקבוצות ב $\mathbb{Y}_1, \mathbb{Y}_2$. כעת

$$\begin{aligned} \bigcup_{B \in \mathbb{X}_{m+1}} B &= \left(\bigcup_{B \in \mathbb{Y}_1} B \right) \cup \left(\bigcup_{B \in \mathbb{Y}_2} B \right) = \\ &\stackrel{(1)}{=} \left(\bigcup_{B \in \mathbb{X}_m} [B \cap A_{m+1}] \right) \cup \left(\bigcup_{B \in \mathbb{X}_m} [B \cap (U \setminus A_{m+1})] \right) \\ &\stackrel{(2)}{=} \bigcup_{B \in \mathbb{X}_m} ([B \cap A_{m+1}] \cup [B \cap (U \setminus A_{m+1})]) \\ &\stackrel{(3)}{=} \bigcup_{B \in \mathbb{X}_m} (B) \\ &\stackrel{(4)}{=} U \end{aligned}$$

כאשר הנימוקים הם: (1) זה הגדרה, (2) כיוון שהאיחוד הוא על מספר סופי של איברים, נוכל לבחור את סדר האיחוד בין הקבוצות (זכרו: איחוד קבוצות הוא קיבוצי). נבחר לאחד את הקבוצות בזוגות כאשר כל זוג הוא מהצורה $[B \cap A_{m+1}] \cup [B \cap (U \setminus A_{m+1})]$ עבור $B \in \mathbb{X}_m$ (כלומר קבוצה אחת מ $\mathbb{Y}_1$ והשניה מ $\mathbb{Y}_2$), (3) פילוג פשוט (חיתוך קבוצה עם קבוצה A_{m+1} איחוד חיתוך הקבוצה עם המשלים של A_{m+1} יתן פשוט את הקבוצה), (4) זה הנחת האינדוקציה